

Rapor / Report

Yayın Geliş Tarihi / Received: 16.10.2020

Yayına Kabul Tarihi / Accepted: 25.10.2020

ISSN: 1306-9136

Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi / International Crimes and History Journal
Sayı: 21, Yıl: 2020, Sayfa: 191-213

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi / To cite this article (Chicago, 17-A sürüm / Chicago, 17th A):

Zeytinoğlu, Ömer. "Bir İnsanlık Trajedisi: Kuzey Amerika Kızılderililerinin Trajik Öyküsü".
Uluslararası Suçlar ve Tarih / International Crimes and History 21, (2020): 191-213.

BİR İNSANLIK TRAJEDİSİ: KUZEY AMERİKA KIZILDERİLİLERİNİN TRAJİK ÖYKÜSÜ

Ömer ZEYTİNOĞLU

E. Büyükelçi

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8050-10374>

Öz: Rapor, Kızılderililerin tarih boyunca maruz kaldıkları fiziki, zihni, duygusal ve ruhsal şiddeti ele alan bir ön çalışmadır. Bu bağlamda tarihi planda tanımsal bir inceleme yapılmaktadır. Kızılderililerin karşılaştıkları zorlukların, bu konudaki literatürün bir kısmı tarafından neden ve nasıl soykırım olarak nitelenmekte olduğu incelenmektedir. Ayrıca, konunun, neden soykırım meselesinden ayrı bir bağlamda değerlendirilmesi gerektiği hususu da ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Amerika Kızılderileri, Manevi ve Duygusal Şiddet

A HUMAN TRAGEDY: THE TRAGIC STORY OF THE NORTH AMERICAN INDIANS

Abstract: The report is a preliminary study of the physical, mental, emotional and spiritual violence Indians have been subjected to throughout history. In this context, a descriptive examination of the topic has been made in the historical plan. The report examines why and how the difficulties faced by the Indians are described as genocide by certain literature on this topic. In addition, the issue of why the topic should be evaluated in a context separate from the genocide is also discussed.

Keywords: North America Indians, Moral and Emotional Violence

İ.BÖLÜM

GİRİŞ

Kristof Kolomb'un 1492'de Amerika kıtasını keşfi, Avrupalıların önünde ümit verici ufuklar açarken, bunun tam aksi yönünde, "Yeni Dünya" ismiyle adlandırılan bu coğrafyada yaşayan yerli halkı oluşturan Kızılderililer için bir felaketler ve yok oluş döneminin başlangıcını simgelemektedir. Asırlar boyunca bu kıtada sükunet içinde yaşamaya alışmış yerlilerin hayatı altüst olmuş, hiç beklemedikleri şekilde "beyaz ırktan" olan insanların zulmüne maruz kalmışlardır.

TERİMLER

Bu araştırmada, Kuzey ve Güney Amerika kıtasında yaşayan yerli halkı nitelerek için "Kızılderili" sözcüğü kullanılmıştır. Bu husus bazı kabilelerin mensuplarının vücutlarını "bixa orellana" tohumlarıyla kızılımsı bir renge boyamalarından kaynaklanmaktadır- İngilizce: Red skin. Belli başlı yabancı dillerde terk edilmiş olmakla beraber dilimize yerleşmiş olduğu için bu çalışmada kullanılmak üzere bu sözcük tercih edilmiştir. Yerli halkın "Indian" olarak nitelendirilmesi ise, Kristof Kolomb'un Hindistan'a varmak üzere çıktığı deniz yolculuğunda Amerika'ya ayak basınca, burasını Hindistan sanarak yerli halkı "Indian-Hintli" olarak adlandırmasından ileri gelmektedir. Günümüzde, Kızılderililer sözkonusu olduğunda İngilizce literatürde, önce "American Indians", daha sonraları "Native Americans" sözcüklerinin kullanıldığı görülmektedir.

KEŞİFTEN ÖNCE KIZILDERİLİLERİN DURUMU

Yapılan araştırmaların gösterdiği üzere, Kızılderililerin, bundan 10-15 bin yıl önce Asya kıtasından Bering boğazını geçerek Amerika'ya geldikleri kabul edilmektedir. Bering Boğazının o dönemde sularla kaplı olmaması göçü kolaylaştırmıştır. Asyalıların genetik özelliklerine sahip farklı kültür ve fizik yapısındaki bu insanlar, zamanla Amerika kıtasında yaşayan halkları, yani Kızılderilileri oluşturacaktır. Bu çalışma, bugünkü ABD ve Kanada'yı kapsayan topraklarda yerleşmiş Kızılderililerin durumu ile sınırlı tutulmuştur.

Avrupalılar kıtaya ilk ayak bastıklarında karşılarında, orada asırlardan beri yaşayan kabileleri buldular. Kızılderililerin nüfusu konusunda

değişik tahminler ileri sürülmüştür. Günümüzde ABD Makamları tarafından resmen kabul edilen kabile sayısı 573'tür. Keşif yıllarında da aynı sayıda veya biraz farklı sayıda kabile bulunduğu kabul edilebilir. Ancak keşif öncesi döneme ait hiçbir belge ve kanıt mevcut olmadığı için yerli nüfusunu sağlıklı biçimde tespit etmek mümkün olamamaktadır.

Son olarak, 2019 yılı Şubat ayında "Quarterly Science Reviews" isimli dergide yayınlanan bir yazıda Keşif öncesi Kızılderili nüfusunun 60,5 milyon olarak tespit edilmiş olduğu belirtilmiştir.¹ Bu rakam da, her ne kadar tartışmaya açık olsa da, 19. yüzyıl sonuna gelindiğinde kesin olan, Kızılderili nüfusunun 270.000'ne inmiş olduğu gerçektir.

Keşif sırasında, Kızılderililerin kültürleri ve gelişmişlik derecesinin cilalı taş devri düzeyinde olduğu belirtilmektedir. Kültürleri sözlü geleneğe dayanmakta, masalların ve rüyaların anlatılmasına büyük bir değer verilmekteydi. Kitap ve yazı yoktu. Basit bir dil konuşuyorlardı.

Kuzey Amerika'daki Kızılderili toplumu, her bakımdan sıkı sıkıya toprağa bağlıydı. Toprağa ve doğa koşullarına bağlılık dinsel inançlarının ayrılmaz bir parçasıydı. Kızılderili inanç dünyasında Tanrı, cennet, cehennem gibi kavramlar bulunmuyordu. Onlara göre, dünyaya bir "Kuvvet" hakimdi. Bu kuvvet bütün canlı varlıklarda kendini gösterir, iyi kullanılırsa, bu kuvvet iyilik doğurur, kötü kullanılırsa, kötülük doğururdu. İyi yaşayabilmek için insanların bu kuvvete erişmeleri, ona yaranmaları gerekirdi.

Değişik dil, gelenek ve ritüellere sahip Kızılderililerin inançları konusunda bir genelleme yapmak gerekirse, bazı ortak unsurların bulunduğunu söylemek mümkündür:

- Doğayı ve doğadaki varlıkları kutsal semboller olarak görmek;

¹ **Keşif öncesi Kızılderili nüfusu:** Bu araştırma yer küre sıcaklığının 1600'lü yıllardan başlayarak 0.15 C azalmasının sebebini araştırmak üzere yapılmıştır. Aşağı bölümde de izah edileceği üzere, bu sıcaklık düşüşünün 1600'lü yıllardan başlayarak Kızılderili nüfusunda rekor sayıda meydana gelen azalmadan kaynaklandığı iddia edilmektedir. Nüfusun azalması üzerine tarım alanları boş kalmış işlenmemiştir. Bu durum karbon dioksitin havaya karışmasını engel olmuş, toprakta kalmasına yol açmış, bu da yer küre sıcaklığını düşmesine yol açmıştır. Önce boş kalan tarım arazisinin yüzölçümü tespit edilmiş, daha sonra bir kişinin yaşayabilmesi için gerekli toprak alanı belirlenmiş, Kuzey ve Güney Amerika kıtası 119 bölgeye ayrılmış ve her bölgenin nüfusu buna göre gerçeğe en yakın şekilde belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuçta 60,5 milyon rakamına ulaşılmıştır.

- Belirli bir kutsal kitap yerine mitolojik hikâyelerin kabilenin kutsal kişileri tarafından aktarılması;
- Şaman veya şifacı denilen ve ruhlar dünyası ile ilişki kuran seçilmiş kişilerin varlığı.

AVRUPALI GÖÇMENLERİN KIZILDERLİLERLE KARŞILAŞMASI

Başlangıçta Kızılderililer Avrupalı göçmenlere kucak açmış, yiyecek, içecek vermiş, yerleşmelerine yardım etmiştir. Göçmenler de Kızılderilileri yardım sever ve dostane ilişkiler kurulabilecek kişiler olarak görmüş, muhatap olarak kabul etmiş, ticari ilişkiler geliştirmişler, öte yandan Kızılderilileri uygar Hristiyanlar olarak asimile etmeyi hep zihinlerinde tutmuşlardır.

İlk sürekli koloni 1607’de, İngilizler tarafından kıtanın doğusunda Virginia bölgesinde Jamestown’da kurulmuştur.² Bu koloninin yaşadıklarına, Kızılderililer ile göçmenler arasındaki ilişkilerin, genel çerçevede ilerde ne yönde gelişeceği konusunda bir fikir vermesi bakımından, ilginç bir örnek olay olduğu için yer verilmektedir.

Bu bölgede yaşayan Powhatan kabilesi Avrupalı göçmenlerin ihtiyaçlarının, özellikle yiyecek ihtiyacının, karşılanmasında yardımcı olmuştur. Göçmenler tütün tarımı yapmakta, her yıl yeni tarım alanlarına ihtiyaç duymakta ve kabilenin arazisi üzerinde genişlemektedir. 1619’da koloni verimli bir işletme haline gelmiştir. Ancak göçmenlerin doymak bilmeyen toprak talepleri Kızılderilileri rahatsız etmeye başlamıştır. Duyulan bu rahatsızlığı Şef Pocahontas, Koloni yöneticisi John Smith’e özetle, aşağıdaki ifadelerle belirtmiştir: “*Neden topraklarımızı zorla elimizden almak istiyorsunuz? Neden bizi imha etmeye çalışıyorsunuz? Biz sizin yiyecek ihtiyaçlarınızı karşılamadık mı? Şiddet kullanarak ne elde edebilirsiniz. Elimizde silah yok, sizde bir düşman toprağımı işgal etmek ister gibi değil de, elinizde kılıç ve silah olmadan dostane bir şekilde gelerseniz anlaşmamız mümkün olabilir*”.

1622 yılında hiç beklenmedik şekilde, Kızılderililer, göçmenlerin yerleşkesini ve tütün plantasyonlarını basarak, 347 koloni mensubunu katletmiştir. Bunu fırsat bilen göçmenler karşı harekete geçmiş, sonunda

2 Jeffrey Ostler, “Genocide and American Indian History”, *Oxford Research Encyclopedia*, Mart 2015, <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199329175.013.3>.

Kızılderililerin topraklarından feragat ettiklerine ve bölge valisine vergi vereceklerine dair bir anlaşma imzalanmıştır. Böylece sorun şiddet kullanılarak çözüme kavuşturulmuştur.

KIZILDERİLİ SAVAŞLARI VE ABD UYGULAMALARI

Bu minval üzere gelişen sürtüşmeler kolonyal dönemde büyüyerek yaygınlaşmış ve 1776'da Amerika Birleşik Devletleri'nin bağımsızlığını kazanmasını izleyen yıllarda, "Indians Wars - Kızılderili savaşları" olarak adlandırılan ve 19. yüzyılın sonuna kadar sürecektir çatışma dönemine girilmiştir. Bunların temelinde, Jeffrey Ostler'in³ belirttiği üzere, Jamestown olayında görüldüğü gibi, istisnasız olarak toprakların Kızılderililerin elinden alınması ve kontrolü yatmaktadır. Bunun sonucu olarak, Kızılderililer sürekli olarak topraklarını kaybetmiştir. Diğer taraftan bu gelişmeye paralel olarak çok sayıda silahlı çatışma ve katliam meydana gelmiştir. Amerikan kuvvetlerine karşı, bazı durumlarda üstünlük sağlamış olsalar bile, Kızılderililer güç kaybetmeye devam etmiştir.⁴

SALGIN HASTALIKLAR

1600'lerden başlayarak Kızılderili nüfusunun hızla ve büyük miktarlarda azalmasına sebep olan çarpıcı bir gelişme meydana gelmiştir. Avrupalı göçmenler vasıtasıyla Amerika'ya giren, yerli halkın bağışıklık sistemine yabancı, çiçek, kızamık, enflüanza gibi hastalıklar Kızılderililerin kitleler halinde ölümüne sebep olmuştur. Yapılan araştırma ve tahminlere göre, Keşif öncesi yerli nüfusun 55 milyon olarak verilen yüzde doksanı hayatını kaybetmiştir. Bu olay "Bakir Topraklar Salgını-Virgin Soil Epidemics" olarak literatüre geçmiştir. Avrupalı yerleşimcilerle yapılan sayısız savaşlar ve çatışmalardan daha çok, salgın hastalıkların doğrudan doğruya ölümlere neden olduğu kabul edilmektedir.

Bu, o zamanki dünya nüfusunun yüzde onuna tekabül etmektedir. "The Great Dying" olarak adlandırılan bu dönemde kaydedilen ölüm oranı, İkinci Dünya Savaşı'nda hayatını kaybeden 80 milyondan sonra, ikinci sırada yer almaktadır.

3 Ostler.

4 Ostler.

Yardım amacıyla yerli halka dağıtılan çiçek hastalığı bulaştırılmış battaniyelerin ölümlere neden olduğunu fark eden Avrupalıların bundan yararlanma yoluna gittikleri görülmüştür. 1763 yılında meydana gelen Pontiac ayaklanması sırasında, İngiliz komutan Jeffrey Amherst'in, Allengheny Vadisinde Kızılderililer karşısında zor durumda kalan bir askeri birliğin komutanına gönderdiği talimatta, çiçek hastalığı virüsü bulaştırılmış battaniye uygulaması dahil, her türlü önlemin alınmasını istemiştir. Ancak verilen talimatın yerine getirilip getirilmediğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunamamıştır. İyimser bir yaklaşımla, virüsü battaniye uygulamasının kısıtlı bir çerçevede kaldığı anlaşılmaktadır.

1800'lü yılların sonuna gelindiğinde Kızılderili nüfusu 270.000'ne inmiştir.

KIZILDERİLİ TOPRAKLARINA EL KONULMASI (Kızılderili Tehcir Yasası- 1830 Indian Removal Act)

ABD'nin Kızılderililere yönelik politikasının tam olarak anlaşılabilmesi için, bu politikanın, ülkenin topraklarının genişletilmesi temeline dayandığını bilmek gerekir. Bu olgu- Amerikalıların cumhuriyetçi siyaset felsefesinin merkezinde olan- özgürlüğün özel mülkiyetin yaygın bir şekilde yerleşmesine bağlı olduğu önermesinden ortaya çıkmıştır.⁵

Thomas Jefferson'un⁶ "Özgürlük İmparatorluğu" olarak tanımladığını inşa etmek, Kızılderililerin topraklarının elde edilmesini zorunlu kılıyordu. Bu nasıl çözümlenecekti? Politika yapıcılar, Kızılderililerin uygar toplum olma, uygarlığın nimetlerinden yararlanma karşılığında, özgür iradeleri ile topraklarını terk ettiklerini hüküm altına alan anlaşmaları imzalayacaklarını öngören ideal bir senaryo tasavvur ettiler. Bu gerçekleşmez de Kızılderililer topraklarını terk etmeyi reddederse ne olacaktı? Bu noktada, ABD'li politika yapıcılar tutarlı bir şekilde Kızılderililerin savaşa maruz kalacağını, bunun Avrupalı hukuk teorisyenlerinin kabul ettiği uygar uluslar arasında görülen sınırlı bir savaş değil, bir imha savaşı olacağını vurguladılar.

1820'lerden itibaren, Avrupa kökenli Amerikalılar, ülkenin batı bölgelerine, Mississippi'nin doğusundaki topraklara yerleşmek için

5 Ostler.

6 ABD 3. Başkanı. Kızılderililerin asil bir ırk olduğuna, fizik ve zihinsel yetenek bakımından beyaz adamlarla eşit olduğuna, doğal ahlaki değerlere ve muhakeme kabiliyetine sahip olduklarına inanmadığını, ancak kültürel gelişmişlik ve teknolojik açılardan geri olduklarını söylemiştir.

Kızılderili kabilelerinin üzerine yoğun baskı uygulamaya başlamıştır. Olayların bu şekilde gelişmesine bir anlamda meşruiyet kazandırmak amacıyla bir yasa çıkarılmıştır.

Kızılderili Tehcir Yasası (Indian Removal Act), 28 Mayıs 1830 tarihinde ABD Başkanı Andrew Jackson tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

Yasa, Mississippi nehrinin doğusunda yaşayan Kızılderililerin yurtlarından çıkarılarak başka bölgelerde (Kansas ve Oklahoma) iskan edilmesini öngörmektedir. Kızılderililerin geleneksel yaşam alanlarından çıkarılması, böylece yasa ile resmi bir nitelik kazanmıştır.

Yasa, topraklardan çıkarılma işleminin Kızılderililerle yapılacak anlaşmalara dayandırılmasını öngörmekteydi. Hükümet yapılmış olan anlaşmalara uygun davranmamış, çoğu zaman zora başvurmuştur.

Amerikan Devletinin kurmak istediği düzenin koşullarını kabul eden ve giderek yeni sisteme uyum sağlamakta olan ve beş uygar kabile olarak anılan güneydoğudaki Choctaws (*Çoktav*) Creeks (*Krik*), Cherokee (*Çeroki*), Chickasows (*Çikasov*) ve Seminole kabileleri doğup büyüdüğü yerleri, ekili tarlalarını bırakıp, tanımadıkları yaklaşık 8000 km uzaklıktaki bir bölgeye gitmeyi kabul etmediler. Bunların çoğunun kendilerine ait evleri, yerel temsili yönetimleri, çiftçilik dışında meslekleri vardı. 1830'larda, yaklaşık yüz bin Kızılderili askeri güç kullanılarak batıya göçe zorlanmıştır. Bu zoraki göç, çok yıpratıcı ve yıkıcı sonuçların meydana gelmesine yol açmış, büyük acılara ve ölümlere sebebiyet vermiştir. Ölümler, hastalık, açlık, barınaksızlıktan meydana gelmiş, 14.000 kişi hayatını kaybetmiştir.⁷

Federal Hükümet, kabileleri göçe mecbur etmek için tehdit etmiş, zor kullanmıştır. Göç etmek istemeyenlerin federal koruma altından çıkarılacağı bildirilmiştir. Bu uygulama, Kızılderililerin göçmenlerin saldırıları ve topraklarının ellerinden alınması olasılığı karşısında, daha savunmasız kalacakları anlamına gelmektedir. Hükümet görevlileri, göç etmek istemeyenlere karşı kuvvet kullanılacağını da her vesileyle belirtmişler, her şeye rağmen göç etmeyi kabul etmeyen kabilelerle silahlı çatışmaya girmiş ve çok acımasız davranmışlardır.

Son zamanlarda, bilim adamlarının Gözyaşı Yolu (Trail of Tears) olarak tarihe geçen bu zorunlu göçü "etnik temizlik" olarak tanımlamak

7 Ostler, "Genocide and American Indian History".

eğiliminde oldukları gözlemlenmektedir. Bu terim, yaşananları nitelikle için uygun düşmektedir.

Diğer taraftan, akla gelen soru: “*Acaba zoraki göç soykırım olarak tanımlanabilir mi?*” olmaktadır. Buna iki şıklı yanıt verilebilir:

- Amerikan makamlarında öldürme niyeti bulunmadığı ve göçü yok olmaya bir seçenek olarak ortaya koyduğudur. Ölümler, kötü hava şartlarından, beklenmedik salgınlardan ileri gelmiş olabilir. Meydana gelen ölümler, göçün soykırım olarak tanımlanması için yeterli değildir.
- Göçün öldürme, soykırım niyetiyle yapılmadığı, ancak bunu çağrıştırdığı (genocidal), özellikle Hükümet yetkililerinin binlerce insanın zor kullanılarak göç ettirilmesinin ölümlere sebebiyet vereceğini öngörmeleri için geçerli sebeplere sahip olduğu noktasından hareketle göç “sınırlı bir soykırım” olarak tanımlanabilir.⁸

Bu aşamada ilk defa “sınırlı soykırım” terimi karşımıza çıkmaktadır. Bundan ne anlaşılması gerektiğinin açıklanmasına ihtiyaç olduğu açıktır. Salt “soykırım” kavramını kullanmamak için yan yollara gidildiği düşünülmektedir.

“Reservation - Kızılderili rezervasyonu” veya kısaca “Reservation - Rezervasyon” denilen, kısıtlayıcı yasal yerleşim bölgeleri oluşturulmuştur. Kızılderililer, doğup büyüdüleri toprakları terk etmek ve anavatanlarından çok daha küçük bu bölgelere yerleşmek zorunda bırakılmıştır.

ABD makamlarının topraklarını genişletme arzusu her dönemde güçlü bir şekilde tezahür etmiştir. ABD Başkanı Franklin Pierce, 1854 yılında yazdığı bir mektupta Kızılderililerden toprak talebinde bulunmuş, bu isteği kabul edilecek olursa Kızılderililere rahatlıkla yaşayabilecekleri bir bölgenin ayrılacağını bildirmiştir. Topraklarının büyük bir bölümü zaten “beyazlar” tarafından zorla ellerinden alınmış olan Duwamish Kızılderililerinin Reisi Seattle, bir mektupla Başkan’a cevap vermiştir. Seattle mektubunda, doğanın Kızılderililerin hayatındaki yere vurgu yapmakta, ABD makamlarının toprak taleplerinin kendileri açısından yarattığı sorunlara değinmektedir.⁹

⁸ Ostler.

⁹ Julia Anne Allain, “Duwamish Historyin Duwamish Voices: Weaving Our Family Stories Since Colonization” (Doctor Of Philosophy, Victoria, University of Victoria, 2020), https://dspace.library.uvic.ca/bitstream/handle/1828/5790/Allain_Julia_PhD_2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

KÜLTÜR KATLIAMI- ETNOCIDE

Şiddet ve salgın hastalıklar yoluyla Kızılderili toplumun kökleri yok edilirken, diğer taraftan Kızılderili çocukların asimile edilmesi için harekete geçilmiştir. Bu amaçla 19. yüzyılda Kanada ve ABD’de, Hıristiyan misyonerler tarafından yönetilen, adeta askeri disiplinin uygulandığı, yüz kadar okul açılmıştır. Bunlardan en tanınmış 1849’da Pensilvanya’da faaliyete geçen “Carlisle Indian School” dur. Okulun sloganı “*Kill the indian save the man*” (Kızılderiliyi öldür insanı kurtar) olarak belirtilmiştir.

Ailelerinden koparılarak alınan çocuklara, bu okullarda, ana dil başta olmak üzere geleneksel kültürlerinin, başka bir ifadeyle kimliklerinin unutturulmasına yönelik bir eğitim istemi uygulanmıştır. Bu bağlamda çocukların, yerli isimleri değiştirilmiş, Hıristiyan isimler verilmiş, giyim kuşamlarının, saç kesimlerinin Avrupa – Amerikan yaşam tarzına uygun hale getirilmesi hedeflenmiştir. Yüz elli bin çocuğa eğitim verilen okullar 1973’te kapanmıştır. Bu gelişmeler Kültür Katliamı- Etnocide olarak da anılmaktadır.¹⁰⁻¹¹

YİYECEK KAYNAKLARININ YOK EDİLMESİ

Kızılderililerin yaşantısını zorlaştırmak, zayıflatmak ve toplum hayatından silmek üzere değişik yollara başvurulmuştur. Bunlardan en ilginç olanı bizonların yok edilmesidir. Bizonlar Kızılderililerin günlük yaşantısında önemli bir yere sahip olup temel besin maddesidir. Ayrıca derisinden ve yününden yararlanmakta, yağını da yakıt olarak kullanmaktadırlar. 1600 yıllarında doğada elli milyon bizonun bulunduğu tahmin edilmektedir. 1875 yılında ABD Başkanı Grant, Kongrede bizonların koruma altına alınmasına ilişkin bir yasa teklifini veto etmiştir. General Philip Sheridan ise, Kızılderilileri temel gıda maddesinden mahrum etmek üzere bizonları kitleler halinde avlanarak yok edilmesini Kongre de yapılan görüşmeler sırasında teklif etmiştir. 19. yüzyılın sonuna varıldığında bizon nesli neredeyse tükenme aşamasına gelmiştir. Bizonlar ayrıca demir yolu inşaatlarında çalışan işçilerin yiyecek ihtiyacını karşılamak üzere de avlanmıştır.¹²

10 Ostler, “Genocide and American Indian History”.

11 Jeffrey Ostler, Genocide and American Indians History.

12 Ostler, “Genocide and American Indian History”.

KISIRLAŞTIRMA

1960 – 1970’li yıllarda Sağlık Servis’lerinde görevli doktorlar tarafından Kızılderililere kısırlaştırmalar yapıldığı görülmektedir. Çoğu zaman kısırlaştırmalar kişilerin bilgisi dışında veya yanlış yönlendirme sonucu gerçekleştirilmiştir. Bu işlemin on bir yaşındaki kız çocuklarına kadar indiği de olmuştur. 1973 – 76 döneminde dört Kızılderili Sağlık Servisinde toplam 3400 kadın kısırlaştırılmıştır. 1977 yılında Kızılderili Dayanışma Merkezi ile işbirliği yapılarak Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan bir raporda, Kızılderili kadınların, % 19’unun çocuk sahibi olacak yaşta olmak üzere, % 24’ünün kısırlaştırıldığı belirtilmiştir.¹³

KATLIAMLARA ÖRNEK İKİ OLAY

Zihinlerde bıraktığı izler dolayısıyla, daha sonraki dönemde hatırlanmaya devam olunan iki örnek olay olarak, “Yaralı Diz (Wounded Knee) Katliamı” ve “Kaliforniya Katliamı” konusunda aşağıdaki bölümde bilgi verilmektedir.

YARALI DİZ KATLIAMI

Siyu kabilesi, savaş kabiliyetini muhafaza eden ender kabilelerden biridir. Siyu’ların üstünlük sağladığı, 1868’de yapılan savaş sonrasında akdedilen anlaşmayla Siyu’ların geniş topraklar üzerindeki mevcudiyetini sürdürmesi kabul edilmiştir. Ancak anlaşma hükümlerinin Amerikalılar tarafından ihlal edilmesi üzerine çatışmalar tekrar başlamıştır. “Black Hills War” sırasında Siyular, “Little Big Horn” muharebesinde Amerikan kuvvetlerine ağır bir darbe indirmiştir. Arada başka gelişmeler olur. 1890 geldiğinde Amerikan Yönetimi, Güney Dakota’da bulunan Siyu’ların yaşadığı geniş rezervi dağıtmaya karar verir.

Açlık ve uğradıkları kötü muamelenin etkisiyle Siyu’lar, “Hayalet Dansı” yapmaya başlarlar. Kızılderili inancına göre, bu dans yapılırsa bir kurtarıcı gelecek ve karşı karşıya bulunulan sorunlar çözülecektir. Amerikan Hükümeti, bunun bir savaş tehdidi olmasından ve bir isyan hareketine dönüşmesinden endişelidir. Bunun üzerine, 500 mevcutlu 7. Süvari Alayı bölgeye gönderilir. Süvari alayının, dans eden

13 Ostler.

Kızılderilileri tutuklamak için harekete geçmesi üzerine çıkan çatışmada, 25 süvari ve aralarında 62 kadın ve çocukların bulunduğu 153 kişi hayatını kaybeder.

Hayatta kalanlardan biri olan Gelincik Louise, katliamı şu sözleriyle anlatır: *“Kaçmaya çalıştık. Ama yaban sığırı gibi bir vurdular bizi. Beyazların içinde de iyi insanlar bulunduğunu biliyorum, ama kadınları ve çocukları da vurduklarına bakılırsa askerler çok kötü insanlar olmalı. Kızılderili askerler beyaz çocuklara asla böyle yapmazlardı.”*

Katliamı yaşayan şaman Kara Geyik, katliamı şu sözleriyle özetler: *“O zaman kaç kişinin öldüğünü anlayamamıştım. Şimdi kocamışlığımın şu yüksek tepesinden gerilere baktığımda, yerde birbirleri üzerinde yığılı duran boğazlanmış kadınları ve çocukları, hâlâ o genç gözlerimle görebiliyorum. Ve orada, o çamurun içinde bir şeyin daha öldüğünü ve o kar fırtınasına gömüldüğünü görebiliyorum. Evet, bir halkın düşleri öldü orada...”*

Süvari Alayı komutanı Albay Forsyth, katliamdan sorumlu tutularak görevden alınmış, yargılandığı Askerî Araştırma Mahkemesi, taktik hatasından dolayı kendisini eleştirmiş, ancak yine de sanığı aklamıştır.

“Yaralı Diz”, zihinlerde yer etmiş, en çok bilinen, son büyük çatışma olarak tanımlanmaktadır. Süvari alayı bakımından daha soğukkanlı bir yaklaşım benimsenmesi halinde önlenebilecek olan bu olay, bir kan gölüne dönüşmüştür. Askerlerin yaklaşımı, bir hareketin soykırım sayılabilmesi için, bir etnik grubu yok etmek kastıyla şiddet kullanılması koşullarına uymaktadır.

1973 yılında “Amerika Kızılderili Hareketi – American Indian Movement” mensubu 200 kadar eylemcinin “Yaralı Diz” beldesini işgal etmesi, Kızılderililerin haklarının ihlal edildiği olgusunu kamuoyunun gündemine getirmiştir. Eylemciler, Kızılderililerle yapılmış anlaşmaların uygulanması ve ülke çapında Kızılderililere yapılan kötü muamelenin önüne geçmek için önlem alınmasını talep etmiştir. 73 gün süren eylem, güvenlik güçlerinin yaptığı baskı sonucu varılan zorlama bir mutabakat ile sona ermiştir. Aynı yıllarda “Yaralı Diz Katliamı”na karşı protesto sesleri yükselmiş, kitaplar yazılmış, müzik eserleri bestelenmiştir.

Dikkati çeken bir husus ise, ünlü oyuncu Marlon Brando’nun 1973’te Baba (The Godfather) filmindeki rolüyle en iyi erkek oyuncu dalında verilen Oskar ödülünü, “Yaralı Diz Katliamı” sebebiyle almayı

reddetmesi olmuştur. 27 Mart 1973'teki ödül törenine Brando'yu temsilen Sacheen Littlefeather adlı Kızılderili bir kadın katılmış ve aktörün ödülü reddettiğini duyurmuştur. Littlefeather, Marlon Brando'nun tören sırasında yapmayı düşündüğü konuşmayı zaman darlığı nedeniyle okuyamayacağını, metnini basına iletceğini belirtmiştir. Konuşma metninin bir bölümünün çevirisi dipnotta sunulmuştur.¹⁴⁻¹⁵ Konuşma metninde, Kızılderili sorununun can alıcı yanlarının açıklıkla vurgulandığı görülmektedir.

KALİFORNİYA KATLİAMI

Avrupalı göçmenlerin Kaliforniya'ya yerleşmeye başlamasıyla Kızılderili nüfusunun çarpıcı bir şekilde azalması, Amerikan tarihinin hiçbir yerinde ve döneminde görülmemiştir. 1848 yılında Kaliforniya'da altın yataklarının bulunması çok sayıda Avrupalı göçmeni bu bölgeye çekmiştir. Bu gelişme yerli halkın yaşantısını altüst etmiş, şiddete maruz kalmalarına sebep olmuştur.

UCLA Üniversitesi öğretim görevlisi Profesör Benjamin Madley'in 2017 yılında yayınlanan "An American Genocide – The United State and the California Indian Catastrophe 1846-1873 - Bir Amerikan

- 14 Sacheen Littlefeather, "Academy Awards Acceptance Speech Database", Information site, Academy Awards Acceptance Speech Database, 27 Mart 1973, <http://aaspeechesdb.oscars.org/link/045-1/>.
- 15 Marlon Brando'yu temsilen Ödül Törenine katılan Kızılderili kökenli Littlefeather, zaman darlığı sebebiyle tamamını okuyamadığı konuşmanın metnini basına dağıtmıştır. Marlon Brando'nun basına dağıtılan konuşma metninin bir bölümün çevirisi: "200 yıl boyunca toprağı, ailesi, ve özgür olma hakkı için savaşan Yerli halka şöyle dedik: "İndir silahını arkadaş gel birlikte oturalım. İndirirsen eğer silahını arkadaş senle barıştan söz ederiz, senin hayrına anlaşırız birlikte." Silahlarını indirdiklerinde onları katlettik biz. Onlara yalan söyledik. Onları topraklarından koparmak için kandırdık. Onları açlığa mahkûm ettik ki antlaşma dediğimiz ama hiçbir zamanda andımıza sadık kalmadığımız o hileli anlaşmaları zorla imzalasınlar. Onları, yalnızca yaşamın anımsayacağı kadar uzun bir süredir yaşam vermiş bu kitada dilencilere döndürdük. Ve tarihi istediği kadar çarpıtılmış dahi olsa nasıl yorumlarsanız yorumlayın: Biz doğru yapmadık. Ne adil davrandık ne de dürüst. Onlara karşı ne haklarını iade etmek zorundaydık ne de anlaşmalarımıza sadık kalmak, çünkü gücümüzün üstünlüğü bize diğerlerinin haklarına saldırma, mallarını gasp etme, yalnızca yaşamlarını ve özgürlüklerini savunmaya çalışırken onların yaşamlarını ellerinden alma hakkını sağlıyordu ki onların erdemleri suçla dönüşürken bizim ahlâksızlıklarımız erdem oluyordu. Fakat öyle bir şey var ki bu sapkınlığın ulaşamayacağı, o da tarihin büyük hükmü. Emin olun ki tarih bizi yargılayacaktır. Ama umurumuzda mı? O nasıl bir ahlâki şizofrenidir ki tüm dünyanın iştmesi için ulusumuzun en tepesindeki sesle ciğerlerimiz patlayana kadar bizim taahhütlerimizi tuttuğumuzu haykırırız da tarihin tüm sayfaları, Amerikan Yerlilerinin yaşamındaki son 100 yıl boyunca geçirdikleri tüm o aç, susuz günler ve geceler bu sesin dediklerinin tam zıttını söyler..." Marlon Brando, "THE GODFATHER": That Unfinished Oscar Speech", *New York Times*, 30 Mart 1973, blm. Best Picture, <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/packages/html/movies/bestpictures/godfather-ar3.html>.

Soykırımı: ABD ve Kaliforniya Kızılderili Felaketi 1846-1873” isimli kitabında, sayıları 150.000 olan Kaliforniya’da yaşayan Kızılderili nüfusunun anılan dönem sonunda 30.000’e düştüğü, Eyaletin ve Federal Hükümetin bu iş için 1.700.000 Dolar harcama yaptığı arşiv belgelerine dayanılarak anlatılmaktadır.

Kaliforniya Valisi Gavin Newsom, 2019 yılında bu konuda bir açıklama yaparak, o dönem yaşananların soykırım olduğunu belirtmiştir.

Bu örneklerden birincisine, sonuncu büyük katliam olduğu ve soykırımı çağrıştıran (genocidal) uygulamaların daha belirgin görüldüğü için; ikincisine ise, katliamın zamana yayılarak şiddetin taammüden uygulandığını göstermesi açısından yer verilmiştir.

GÜNÜMÜZDE KIZILDERİLİLER

Günümüzde ABD’de yaşayan Kızılderililerin nüfusu, 5 – 6 milyon olarak verilmektedir. Bunun %73’ü “rezervasyon”ların dışında yaşamaktadır. Kızılderililerle ilgili konular, 1824 yılında kurulmuş olan Kızılderili İşleri Bürosu (Bureau of Indian Affairs) tarafından yürütülmektedir. Kurulun kabul ettiği kabile sayısı 573’dir. “Rezervasyon” sayısı ise, 326’dır. Bazı kabilelerin “rezervasyonu” yoktur. Bazı kabilelerin birden fazla “rezervasyonu” vardır. “Rezervasyon”ların kurulduğu dönemde bunlara yarı bağımsız millet statüsü verilmiştir. Günümüzde Kızılderililer, genel olarak ülkenin güney batısında, Kaliforniya, Arizona, Oklahoma da yaşamaktadır. New York, en kalabalık Kızılderili nüfusuna sahiptir. Zihinsel sağlık sorunları, evsizlik, tutukluluk, alkol ve uyuşturucu kullanımına bağlı suçlar yaygındır. Federal yasalar uyarınca “rezervasyon”larda alkol satışı yasaktır, ancak “Rezervasyon Bölge Konseylerinin” izin vermesi halinde bu mümkündür. Ölüm oranı, diğer vatandaşlara göre %5 daha yüksektir. En önemli sorun eğitim sorunudur. Burs bulma zorluğu ve kaliteli öğretmen eksikliği başlıca sorunlardır.

1924’te çıkarılan “The Indian Citizenship Act” ile Kızılderililere vatandaşlık verilmiş, oy hakkı tanınmıştır.

12 Ekim 1492 tarihi Kızılderililer için trajik bir gündür ve o günü “Kolombo Günü” olarak kutlamak, soykırım, kölelik, tecavüz ve yağma mirasını kutlamak demektir.

Benzer şekilde “Şükran Günü” kutlamaları, ABD Kızılderililerine karşı yapılan soykırımın kutlaması olarak görülmektedir.

II. BÖLÜM

KIZILDERİLİLER VE SOYKIRIM

Avrupalı göçmenlerle Kızılderililerin karşılaşması, insanlık tarihinin en çarpıcı ve sonraki gelişmeleriyle en dramatik bir dönemini temsil etmektedir. Amerika kıtasının 1492’de keşfedilmesinden günümüze kadar geçen zaman zarfında, Kızılderililerin yaşadıklarının ne şekilde izah edileceği, bugün de tartışma konusudur. Günümüzde Amerikan toplumu, Kızılderililerden bahsedildiğine, geniş kamuoyu ölçeğinde, ilgisiz kalmayı, yaşananların unutulmasını ister bir refleks içinde görülmektedir.

Konu, 1492’den sonra Kızılderili nüfusunun yoğun bir şekilde hızla azalması karşısında Avrupalılar ile Avrupalı Amerikalıların Kızılderilileri hedef alan eylemlerinin ve uyguladıkları politikaların, soykırım olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı sorunudur. Yerli halkın 1492’de, en gerçekçi tahminlere göre, 60 milyon olan nüfusu 19. Yüzyıl sonunda 270.000’e düşmüştür.

204

Kuzey Amerika’nın yerli halkı olan Kızılderililer söz konusu olduğunda, soykırım terimi, 1970’lerin ortalarına kadar hiç kullanılmamıştır. 1969’da Alcatraz Adasının, 1973’te Yaralı Diz beldesinin işgali gibi hareketlere gelinceye kadar Eylemciler, Kızılderililerin başına gelenleri katliamlar, uygulanmayan anlaşmalar, ırk ayrımı gibi kavramlar üzerinden Amerikan kamuoyuna anlatmaya çalışmışlardır. Bu esnada soykırım terimi nadiren kullanılmıştır.¹⁶

Soykırımın erken bir kullanımı, egemenlik ve uygulanmayan anlaşmalar temalarına ek olarak, Birinci Uluslararası Kızılderililer Antlaşması Konseyi toplantısında kabul edilen 1974 tarihli “Sürekli Bağımsızlık Bildirgesi”nde yer almıştır.¹⁷

Çok geçmeden, birkaç akademisyen bu terimi kullanmaya başlamıştır. Bunlardan Jack Norton 1979’da yayımlanan “When Our World Cried: Genocide in Northwestern California-Dünyamızın Ağladığı Gün: Kuzeybatı Kaliforniya’daki Soykırım” adını taşıyan kitabında, bazı kabilelerin “nihai çözümde insan ve kültür olarak imha edildiği” temasını işlemiştir.

¹⁶ Ostler, “Genocide and American Indian History”.

¹⁷ Ostler.

Amerika'nın Kristof Kolomb tarafından keşfinin 500. Yıldönümü olan 1992 yılında, Kızılderililer konusu yoğun biçimde gündeme gelmiştir:

David E. Stannard'ın "American Holocaust: The Conquest of the New World – Amerikan Holokostu: Yeni Dünyanın Fethi"¹⁸ ve Ward Churchill'in "A Little Matter of Genocide: Holocaust and Denials in the Americas 1492 to Present – Küçük bir sorun olarak soykırımın 1492'den bu yana bunun inkarı"¹⁹ isimli iki kitap büyük ilgi uyandırmıştır.

Stannard, vardığı sonucu bir cümleyle şu şekilde tanımlamıştır: "Kızılderililerin kökünün kazınması, nereden bakılırsa bakılsın, dünya tarihinin kaydettiği en kapsamlı soykırımdır." Kitapların isimlerinden de anlaşıldığı üzere, yazarlar Kızılderililerin soykırımını Holokost ile eş değerde görmekte, bu görüşe katılmayanları inkârcılıkla itham edecek kadar ileriye gitmektedirler.

Keşfin 500.yıldönümü üzerinden geçen son 30 yıla varan dönemde, Kızılderililere ilişkin Amerikan tarihi yazımında soykırım kavramının, dar ve pek önem verilmeyen mütevazı bir yer işgal ettiği görülmektedir. Kızılderililer konusunda Amerikan-Kızılderili Tarihi araştırmaları kapsamında, akademik çevrelere hakim olan görüşe işaret etmek gerekirse, 25 bölümden oluşan ve her biri tanınmış bilim adamı tarafından yazılmış, bu alanda otorite kabul edilen, "Blackwell Companion to American Indian History" isimli eserde, soykırım adı altında bir bölüme yer verilmemiş, ayrıca 487 madde içeren kitabın kaynakçasında Stannard ve Churchill'in kitaplarına atıfta bulunulmamıştır. Bunun bir ihmal veya unutma sonucu olmadığı, bilinçli bir davranış olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Stannard ve Ward'ın görüşlerinin kırılğan olduğu iddiasına dayandırılmaktadır.²⁰

Amerikan tarihi incelemelerinde, soykırım konusunun göreceli olarak az yer almasının, diğer bazı acil konulara öncelik verilmesinden ve yerli halkın erken bir tarih yazımına konu edilmesi halinde, sadece kaybeden ve mağduriyete uğrayan taraf olarak niteleneceği endişesinden ileri gelmiş olabileceği belirtilmektedir. Kızılderili kökenli yazarlar, bir uyarıda bulunarak Kızılderili tarihinin soykırım üzerinden yazımının, bu halkı kaybolmaya yüz tutmuş ve itibarsızlaştırılmış bir toplum olarak

18 David E. Stannard, *American Holocaust: The Conquest of the New World*, 2nd bs (New York: Oxford University Press, 1993).

19 Ward Churchill, *A Little Matter of Genocide: Holocaust and Denial in the Americas 1492 to the Present* (San Francisco: City Lights Publishers, 2001).

20 Ostler, "Genocide and American Indian History".

gösterebilecek zararlı ideolojileri güçlendirici etki yapmasından duydukları endişeyi dile getirmektedirler.

Bununla birlikte, bazı işaretler Kızılderili tarihiyle ilgilenen akademisyenlerin soykırımı ilişkin konulara artan bir ilgiyle yaklaştıklarını göstermektedir. İçinde soykırım terimi geçen çalışmaların sayısı artmaktadır.

Görüldüğü gibi, Kızılderililer bağlamında soykırım tartışmaları yavaş da olsa bir hareketlenme içine girmiş bulunmaktadır. Bunun yeterli olmadığı görülmektedir. Bu itibarla, Amerikan yönetimi ile Kızılderililer arasında yaşanmış silahlı çatışmalar ve katliamların, soykırım olup olmadığı, Birleşmiş Milletler'in 1948 de kabul ettiği "Soykırımın Yasaklanması ve Cezalandırılması Sözleşmesi"nde yer alan kriterler çerçevesinde bir değerlendirilmesinin yapılabileceği akla gelmektedir. Bu yaklaşım, Amerika'nın tarihiyle yüzleşmesine imkan sağlayacak olması bakımından önemli bulunmaktadır. Böyle bir çalışma yapılmasının ne gibi bir sonuçlar verebileceği aşağıdaki bölümde incelenmektedir.

Söz konusu Sözleşme'nin konuya ilişkin 2. maddesi aşağıda belirtilmiştir.

MADDE: 2

Bu Sözleşme bakımından ulusal, etnik, ırksal, dinsel ve benzer bir grubu, kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak kastıyla işlenen aşağıdaki fiillerden herhangi biri, soykırım suçunu oluşturur.

- a) Gruba mensup olanların öldürülmesi;
- b) Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;
- c) Grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığının ortadan kaldırılacağı hesaplanarak yaşam şartlarının kasten değiştirilmesi;
- d) Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler alınması;
- e) Gruba mensup çocukların zorla bir başka gruba nakledilmesi.

Bu maddeye göre, bir eylemin soykırım sayılabilmesi için en yalın ifadeyle "Bir grubu ortadan kaldırmak kastıyla şiddete başvurmak" olarak

tanımlanabilir. Kızılderililerle yapılan savaşlar ve katliamlar nedeniyle şiddet unsurunun gerçekleştiği söylenebilir. Aşağıdaki bölümde yer verilen Amerikalı yöneticilerin beyanlarının, kasıt unsurunun da yerine geldiğine ilişkin ifadeler olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Buna benzer ifadeleri çoğaltmak mümkündür.

- Göçmenlere saldıran Iraquois kabilesinin cezalandırılması için Başkan Georges Washington, 1779 yılında Kızılderililere ait yerleşkelerin tümünün imha edilmesini ve dağıtılması talimatını vermiştir.
- 1800'lerin başında topraklarını terk etmeyi reddeden Detroit yakınlarındaki bir kabileye ilişkin yaptığı açıklamada Başkan Jefferson, *“Eğer baltayı herhangi bir kabileye karşı kaldırmak zorunda kalırsak, o kabile yok edilene veya Mississippi'nin ötesine sürülene kadar onu asla bırakmayacağız. Bazılarımızı öldürebilirler, ancak biz tümünü yok edeceğiz”* demiştir.
- Kızılderililere ön yargılı yaklaşan ve yaşamı boyunca onları düşman olarak gören General Philip Sheridan, 1851'de *“En iyi Kızılderili ölü Kızılderilidir”* ifadesini kullanmıştır.
- ABD 26. Başkanı (1901-1909) Theodor Roosevelt, 1886 da New York'ta yaptığı bir konuşmada *“Ben en iyi Kızılderili ölü Kızılderilidir diyecek kadar ileriye gitmek istemiyorum, ama gerçekten onda dokuz böyledir”* demiştir.
- “Yaralı Diz (Wounded knee) Katliamı”ndan üç gün sonra, gazeteci ve yazar L. Frank Blum, 3 Ocak 1890 tarihinde Aberdeen Saturday Pioneer gazetesinde şunları yazmıştır: *“Öncüler daha önce güvenliğimizin tek yolunun yerlilerin tamamen yok edilmesine bağlı olduğunu ilan etmişlerdi. Asırlardır onlara karşı hata edip durmaktansa, medeniyetimizi korumak adına daha büyük bir hata yapıp, bu evcilleşmeyen ve evcilleştirilemeyen yaratıkları dünya üzerinden tek bir iz kalmamacasına yok etseydik daha iyi yapardık. Biz sıradan insanlar ve beceriksiz komutanların emri altındaki askerler için gelecek güvenliğimiz bunda yatmaktadır. Aksi takdirde gelecekte de geçmişte olduğu gibi Kızılderililerle tümüyle sıkıntı yaşayacağımızı bekleyebiliriz.”*

- Albay John Chivigton, “Sand Creek Katliamı”nı²¹ gerçekleştiren komutanın ifadeleri ise şöyledir: “Kızılderililere sempati duyanlar kahrolsun. Buraya Kızılderili öldürmeye geldim. Bunları Allah’ın izniyle öldürmek için her yolun doğru ve şerefli görev olduğuna inanıyorum.”

Bu tespitler Sözleşmenin aradığı şiddet ve kasıt unsurlarının yerine geldiği gibi bir sonuca götürmektedir.

Bununla birlikte, “kasıt” olup olmadığının belirlenmesinin bazen hem uluslararası yargı alanında hem de tarih yazımında, özellikle devlet aktörleriyle sınırlı olduğu düşünülürse, soykırımının tanınmasında kısıtlayıcı bir etkisi olmaktadır. Sözleşme, 1948’den önce meydana geldiği varsayılan soykırımlara uygulanmamaktadır. Bu nedenle yapılacak bir değerlendirme, hukuki bir sonuç doğurmayacaktır. ABD, Sözleşmeyi 1986 yılında onaylamıştır.

Bilindiği gibi, “soykırım” teriminin yaratıcısı Polonyalı hukukçu Raphael Lemkin’dir(1900 – 1959).

Lemkin’in küresel bir soykırım tarihi konusunda, tamamlanmamış bir el yazması araştırması vefatından sonra evrakları arasında bulunmuştur. 1940’ların sonu 1950’lerin başında kaleme aldığı anlaşılan bu el yazması notta, Lemkin’in Amerika’daki İspanyol sömürgecilik hareketinden “İspanyol sömürge soykırımı” olarak bahsettiği görülmüştür. Lemkin, Kuzey Amerika Kızılderilileri ile ilgili olarak hazırlık yaptığı, yerli halkın topraklarını terk etmeleri konusunda Amerikan hükümetleriyle yaptıkları anlaşmalar, Kaliforniya’da altına hücum olayı, “Plains Wars” olarak anılan silahlı çatışmalarla ilgili belge topladığı gözlemlenmiştir. Ancak Kuzey Amerika Kızılderilileri konusunda bir araştırma yapmadan vefat etmiştir.

İspanyol sömürgecilerin fiillerini soykırım olarak niteleyen Lemkin’in, Kuzey Amerika Kızılderilileri konusunda da benzer bir sonuca varması olasılığının bulunduğu değerlendirilmektedir.

21 **Sand Creek Katliamı** Amerika Birleşik Devletleri’nde Kızılderili Savaşları sırasında 29 Kasım 1864 tarihinde 700 erkekten oluşan Colorado Territory milis gücü tarafından dost oldukları Şayenler ile Arapahoların güneydoğudaki kampına yaptıkları vahşi katliam. Katliamda tahminen 163 Kızılderili öldürülmüş ya da yaralanmıştır ve bunların yaklaşık üçte ikisi kadın ve çocuktur.

III. BÖLÜM

KIZILDERİLİLERİN YAŞADIKLARINA SOYKIRIM DENİLEBİLİR Mİ?

Şimdi de Kızılderililerin soykırımı maruz kalmadığını iddia edenlerin görüşlerine kulak verelim. Bu görüşte olanların genel olarak konuya yaklaşımları, Gunter Lewy'nin de²² belirttiği gibi, "Kızılderililerin korkunç bir şekilde acı çektikleri tartışılmaz. Ancak çektikleri acının bir "soykırım" olduğu, ya da soykırım anlamına gelip gelmediği ayrı bir konudur." şeklinde olduğu gözlemlenmektedir. Bu yaklaşımın gerekçesini izah açısından aşağıdaki görüşler ileri sürülmektedir.

Soykırım Sözleşmesi'nin, 9 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanmasıyla soykırım teknik bir unsur olarak Uluslararası Ceza Hukuku'na girmiş ve Sözleşmenin getirdiği soykırım tanımı genel kabul görmüştür. İncelemekte olduğumuz olayların, bu tanım uyarınca soykırım olup olmadığına bakılabilir.²³

Sözleşmenin 2. maddesine göre, "Ulusal, etnik, ırksal veya dini bir grubu tamamen veya kısmen yok etme" kastıyla işlenen eylemler soykırım suçunu oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Avrupalı göçmenlerin yerlilere virüs bulaştırmak gibi bir niyetleri olmadığı için, Kızılderililerin salgın hastalıklardan hayatını kaybetmeleri soykırım olarak nitelenemez.²⁴

Benzer şekilde, Washita savaşında²⁵ olduğu gibi, savaşmayanların ölümüne yol açan askeri çatışmalar, soykırım eylemleri olarak görülemez, çünkü muharip olmayanların hedef alınması gibi bir durum yoktur ve askerlerin, tanıtımda yer aldığı gibi, belirli bir grup olarak Kızılderilileri yok etmek amacı olmamıştır. Buna karşılık Kaliforniya'da hem failerin hem de destekçilerinin Kızılderilileri etnik bir varlık olarak yok etme arzusunu açıkça kabul ettikleri bazı katliamların, soykırımı çağrıştırdığı (genocidal) söylenebilir.²⁶

22 Guenter Lewy, "Were American Indians the Victims of Genocide?", *Commentary Magazine*, Eylül 2004, blm. History, <https://www.commentarymagazine.com/articles/guenter-lewy/were-american-indians-the-victims-of-genocide/>.

23 Lewy.

24 Lewy.

25 **Washita Katliamı:** George Custler'in kumandını olduğu 600 mevcutlu ABD ordusuna mensup birliğin Cheyen kabilesine 27 Kasım 1868 tarihince düzenlediği saldırı sonucu meydana gelen katliamda aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu kabile mensubu öldürülmüş, birçok kişi de rehin alınmıştır.

26 Lewy, "Were American Indians the Victims of Genocide?"

Geçmişteki olaylara bugünün standartlarını uygulamak, hukuki ve ahlaki açıdan başka soruları da beraberinde getirmektedir. Yerleşmiş hukuk anlayışı, yasaların geriye dönük olarak uygulanamayacağına amirdir. Diğer taraftan, meydana geldiği dönemde geçerli değer yargıları üzerine bina edilmiş silahlı çatışmaların yönetilme tarzını mahkum etmek açısından ihtiyatlı olmak gerekir.²⁷

O halde asıl görev, içinde bulunulan koşulların göz önüne alınması ve bunun sağladığı imkanların ve buna bağlı seçeneklerin belirlenmesidir. Mevcut koşullarda ve günün ahlaki anlayışı bağlamında, mahkum etmek istediğimiz kişilerin başka türlü bir hareket tarzı benimsemeleri mümkün olur muydu sorusunu sormak gerekir. Bu yola gidilebilirse, hayatta kalmak için savaşan New England kolonistlerine, salt toprak ve altın uğruna kendilerini tatmin etmek için, Kaliforniya’da Kızılderilileri kadın, erkek, çocuk demeden katleden madencilere ve gönüllü milislere daha hoşgörülü bir şekilde bakılabilir.²⁸

Son olarak, bazı olaylar, soykırımı çağırırsa (genocidal) bile, kesinlikle tüm toplumu itham etmek için yeterli değildir. Suç kişiseldir ve haklı olarak Soykırım Sözleşmesi yalnızca “kişilerin” suçlanabileceğini belirtmekte, muhtemelen Hükümetlere karşı suç duyurusunda bulunulamayacağını vurgulamayı amaçlamaktadır.²⁹

Bu bağlamda Sand Creek gibi bir katliam, yerel topluma bir gönüllü milis tarafından gerçekleştirilmiş olup, resmi ABD politikasının tezahürü değildir. ABD Ordusu’nun hiçbir birimi benzer bir vahşete karışmamıştır. Robert Utley³⁰ eylemlerin çoğunda “*Ordu, kasıtlı olarak değil, tesadüfen ve kazara savaşmayanları vurdu*” sonucuna varıyor.³¹ Daha geniş topluma gelince, “beyaz” bazı unsurlar, özellikle Batı’da, zaman zaman yerli halkın imhasını savunsalar bile, hiçbir ABD hükümet yetkilisi bunu ciddiye almamıştır. Soykırım hiçbir zaman ABD Hükümetlerinin politikası veya politikasının sonucu olmamıştır.³²

Soykırımından bahsedilemeyeceğini iddia edenler aşağıdaki hususlara da değinmekte; Avrupa’dan Amerika’ya göçün geriye çevrilemez

27 Lewy.

28 Lewy.

29 Lewy.

30 Robert Marshall Utley (1929), Yazar ve tarihçi. Amerika’nın Batı’sının tarihi üzerine 16 kitap yazmıştır. Kitaplarında ABD Ordusunun Batı’da yerli kabilelerle giriştiği çatışmaları ele almıştır.

31 Lewy, “Were American Indians the Victims of Genocide?”

32 Lewy.

niteliğine dikkat çekmektedir. “Beyazlar” ve Amerika’nın yerli nüfusu arasındaki şiddetli çarpışma yaşanmış olaylar bu iddiaları desteklemektedir.

Soykırımından bahsedilemeyeceğini iddia edenler aşağıdaki hususlara da değinmektedir. “Beyazlar” ile Amerika’nın yerli nüfusu arasındaki şiddetli çatışma muhtemelen kaçınılmazdı. 1600 ile 1850 yılları arasında, Avrupa’dan Amerika’ya büyük göç dalgaları gerçekleşti; Yeni Dünya’ya gelen milyonların çoğu, yavaş yavaş batıya Amerika’nın uçsuz bucaksız görünen alanlarına yöneldi. ABD hükümeti, istese bile batıya doğru hareketi engelleyemezdi.

Sonunda, Amerika Yerlilerinin üzücü kaderi, bir suçu değil, kültürlerin ve değerlerin uzlaşmaz çatışmasını içeren bir trajediyi temsil ediyor. Her iki kamptaki iyi niyetli insanların çabalarına rağmen, bu çatışmanın, tarafları tatmin edecek bir çözümü yoktu. Kızılderililer alıştıkları avcı – göçebe yaşantısından vazgeçip, yerleşik çiftçi hayatına geçmeye hazır değildi. Öte yandan kültürel ve etnik üstünlüklerinin bilincinde olan göçmenler de, Kızılderililerin hayat tarzını devam ettirmeleri için gerekli geniş verimli toprakları yerlilere, bu toprakların eski sahiplerine bırakmak gibi bir düşünceleri olmamıştı.³³

Görüldüğü üzere, tarihi perspektiften de yararlanarak Kızılderililerin yaşadıklarının soykırım olarak tanımlanamayacağını savununlar bile, Kaliforniya’da altın kaynakları bulunması üzerine, bu bölgeye akın eden “beyazların” yerli halka olan davranışlarının soykırımı çağrıştırdığını (genocidal) kabul etmektedirler. Bu görüşte olanların “soykırım” dememek için, “soykırımı çağrıştııyor- genocidal” formülünü kullanmayı tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

IV. BÖLÜM

SONUÇ

Günümüzde Kızılderililerden bahsedildiğinde genel kabul gören husus, bu kıtanın yerlilerinin Keşif’ten bu yana büyük sıkıntı çektikleri, fiziki, zihni, duygusal ve ruhsal şiddete maruz kaldığıdır. 1492’de Keşif’ten sonraki 500 yıllık dönemde Kızılderililerin yaşadıklarını, bir kesim Amerikalı, soykırım olarak nitelemekte; diğer bir kesim ise, yerli halka

³³ Lewy.

dayatılan kötü yaşam şartlarını kabul etmekle beraber, soykırım meselesinin ayrı bir konu olduğunu ileri sürmektedir.

1970 yılına gelinceye kadar, Kızılderililerin başına gelenler, insan hakları ihlalleri, etnik ayrımcılık gibi görüşlere dayanılarak topluma anlatılmaya çalışılmıştır. Soykırımdan söz edilmemiştir. Bu noktada, Kızılderili aktivistlerin, kamuoyunu aydınlatma çabalarının cılız kaldığına işaret etmek gerekmektedir.

Kristof Kolomb'un Amerika kıtasını keşfinin 500. Yıldönümü olan 1992 yılında yayımlanan, Kızılderililerin yaşadıklarının Yahudi Soykırımı ile eşdeğer olduğunu iddia eden yayınlar durgun suya atılmış taş etkisi yapmış, dalga dalga kamuoyunu etkilemiştir.

Bununla beraber, aradan 30 yıla yakın zaman geçmesine rağmen Amerika Tarihi Yazımı çalışmalarında, Kızılderililerle ilgili inceleme ve araştırmalarda yeterli gelişme sağlanamadığı görülmektedir.

Amerikan kamuoyunda, Kızılderililer bağlamında izah edilmesi güç yoğun bir ilgisizlik ve yerli kabilelerin başına gelenlerin herhangi bir suçluluk hissi uyandırmadığı gözlemlenmektedir.

Tartışma, Kızılderililerin neredeyse tümüyle ortadan kalkmasına varan gelişmelerin nasıl tanımlanacağı noktasında düğümlenmiş bulunmaktadır. Bu durumun yakın bir gelecekte değişmesi beklenmemelidir.

Kaynakça:

Allain, Julia Anne. “Duwamish Historyin Duwamish Voices: Weaving Our Family Stories Since Colonization”. Doctor Of Philosophy, University of Victoria, 2020.

https://dspace.library.uvic.ca/bitstream/handle/1828/5790/Allain_Julia_PhD_2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Brando, Marlon. “‘THE GODFATHER’: That Unfinished Oscar Speech”. *New York Times*, 30 Mart 1973, blm. Best Picture.

<https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/packages/html/movies/bestpictures/godfather-ar3.html>.

Churchill, Ward. *A Little Matter of Genocide: Holocaust and Denial in the Americas 1492 to the Present*. San Francisco: City Lights Publishers, 2001.

Lewy, Guenter. “Were American Indians the Victims of Genocide?” *Commentary Magazine*, Eylül 2004, blm. History.

<https://www.commentarymagazine.com/articles/guenter-lewy/were-american-indians-the-victims-of-genocide/>.

Littlefeather, Sacheen. “Academy Awards Acceptance Speech Database”. Information site. Academy Awards Acceptance Speech Database, 27 Mart 1973. <http://aaspeechesdb.oscars.org/link/045-1/>.

Ostler, Jeffrey. “Genocide and American Indian History”. Oxford Research Encyclopedia, Mart 2015.

<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199329175.013.3>.

Stannard, David E. *American Holocaust: The Conquest of the New World*. 2nd bs. New York: Oxford University Press, 1993.